

**АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОСИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТУ:
ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ****ENGLISH MANAGEMENT TERMINOLOGY: ETYMOLOGICAL ASPECT****Сухачова Н.С.,***orcid.org/0000-0001-5618-4433**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри української, іноземних мов та перекладу**Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»***Воскобойник В.І.,***orcid.org/0000-0003-3990-3082**кандидат філологічних наук, доцент,**завідувач кафедри романо-германської філології**Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка***Кононенко В.В.,***orcid.org/0000-0003-1078-6417**кандидат історичних наук, доцент,**доцент кафедри романо-германської філології**Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*

У статті розглядаються етимологічні характеристики англійських термінів менеджменту, які є результатом морфологічного терміноутворення, а саме афіксації, словоскладання, конверсії. В афіксальному терміноутворенні переважають за чисельністю та продуктивністю афікси романського походження, які поєднуються переважно з кореневими та афіксальними твірними основами латинського та французького походження, що пояснюється історичним розвитком англійської мови. Значний вплив латинської мови на англійську пов'язаний з нормандським завоюванням Англії в 1066 році, а також використанням наукових термінів, які прийшли безпосередньо з латини під час римського правління в Англії в I–V століттях нашої ери. Домінування латинської та французької мов зумовило зменшення кількості запозичень з інших мов в англомовній термінології менеджменту. Наявність давньоскандинавських елементів серед термінів менеджменту пояснюється контактами англосаксів з вікінгами, які поселилися на британських островах у IX–X століттях. Складні терміни є переважно результатом поєднання двох основ різного походження (англійського та іншомовного (латинського, грецького, французького, італійського, давньоскандинавського)). Компонентами конверсивних термінів менеджменту є непохідні та похідні основи англійського та іншомовного (латинського й французького) походження, проте кореневі основи переважають, що вказує на те, що конверсія більш характерна для непохідних основ. Етимологія англійських термінів менеджменту зумовлюється історичними етапами розвитку англійської мови, яка зазнавала найбільшого впливу латинської та французької мов. Здатність словотворчих елементів з різною етимологічною характеристикою поєднуватися та утворювати терміни свідчить про продуктивність афіксації та словоскладання при творенні англійських термінів менеджменту.

Ключові слова: англомовна терміносистема менеджменту, термін менеджменту, етимологія, афіксація, словоскладання, конверсія.

The article considers the etymological characteristics of English management terms, which are the result of morphological term-formation, namely: affixation, compounding and conversion. Latin affixes dominate by number and productivity; they are combined mainly with Latin and French root and affixed derivational bases, which is explained by the historical development of the English language. A significant influence of Latin on English is associated with the Norman conquest of England in 1066, as well as the use of scientific terms that came directly from Latin during the Roman conquest of England in the 1st–5th centuries AD. The dominance of Latin and French in the life of the English people has led to the decreased number of borrowings from other languages in English management terminology. The presence of Old Scandinavian elements among management terms is explained by the contacts of the Anglo-Saxons with the Vikings who settled on the British Isles in the IX–X centuries. Compound terms are mostly the result of a combination of two derivational bases of different origins (English and foreign (Latin, Greek, French, Italian, Old Scandinavian)). The components of English management terms formed by conversion are non-derived and derived stems of English and foreign (Latin and French) origin, but root stems dominate; it indicates that conversion is more characteristic for English non-derived stems. The etymology of English management terms is determined by the historical development stages of the English language, which was most influenced by the Latin and French languages. The ability of derivational elements with different etymological characteristics to join together and form terms testifies to the productivity of affixation and compounding in English management term-formation.

Key words: English management terminology, management term, etymology, affixation, compounding, conversion.

Постановка проблеми. Геополітична, соціально-економічна та культурна інтеграція різних країн світу стирає між ними кордони в еру індустрії 5.0. Запорукою налагодження міжнародної бізнес-інтеграції є ефективне спілкування в різних сферах міжнародної діяльності. Англійська мова визнана міжнародною мовою бізнес-комунікацій, яка впливає на прийняття важливих суспільних, економічних та політичних рішень. Надання Україні Європейською радою статусу кандидата на вступ до ЄС 23 червня 2023 р., безумовно, актуалізує потребу в налагодженні бізнес-комунікацій українськими політиками, бізнесменами, науковцями, освітянами та пересічними громадянами із зарубіжними партнерами. Прийняття Закону України «Про застосування англійської мови в Україні» 04 червня 2024 року Верховною Радою України сприяє використанню англійської мови як однієї з мов міжнародного спілкування на всій території України в публічних сферах життя [5].

Однією з англомовних економічних субмов є терміносистема менеджменту, яка характеризується динамічністю та активним застосуванням у багатьох сферах людської діяльності. Це викликає потребу в її різносторонньому дослідженні, що сприятиме її розумінню та використанню як управлінцями, перекладачами, так і пересіченими громадянами. Саме це визначає актуальність дослідження англомовної термінології менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі англомовна термінологія менеджменту, як правило, вивчалася в складі економічної терміносистеми, «яка обслуговує сьогодні комплекс економічних наук: маркетинг, бухгалтерський облік, фінанси, менеджмент, статистику, оподаткування тощо» [3, с. 17]. Лінгвісти вивчали окремі аспекти англомовної термінології менеджменту, а саме: лексико-семантичні особливості англійських термінів менеджменту [4], дискурсивну специфіку англомовної терміносистеми менеджменту [8], її лінгвокогнітивні характеристики [10], способи творення та інновації в сфері англомовного менеджменту [1; 2; 6], особливості перекладу англійських термінів менеджменту українською мовою [7; 11]. Проте етимологічні особливості англійських термінів менеджменту ще не були предметом дослідження. Знання етимології англійських термінів менеджменту буде сприяти їх засвоєнню та відтворенню в мові тими, хто використовує англійську мову для спілкування в різних сферах міжнародної діяльності.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення етимологічних характеристик англійських термінів менеджменту, які є результатом

морфологічного термінотворення, а саме афіксації, словоскладання та конверсії. Для реалізації цієї мети були поставлені такі завдання: з'ясувати особливості етимології англійських непохідних термінів менеджменту; дослідити етимологічні характеристики афіксальних, складних та конверсивних термінів, які функціонують в англомовній терміносистемі менеджменту; виявити чинники, які впливають на етимологію англійської термінологічної лексики сфери менеджменту. Матеріалом дослідження стали 837 англійських термінів менеджменту, відібраних з лексикографічних джерел та наукової літератури.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка терміносистема є інститутом певної соціальної групи, яка включає систему термінів [9]. Термін менеджменту визначається як «слово чи словесний комплекс, що співвідноситься з поняттям сфери управлінської діяльності, вступає у системні відношення з іншими словами чи словесними комплексами та утворює разом з ними відносно замкнену систему, характеризується високою інформативністю, точністю, тенденцією до однозначності та експресивної нейтральності» [10, с. 22]. Терміни менеджменту утворюють англомовну терміносистему менеджменту, яка має власні підсистеми: управління організацією (293 одиниці), управління людськими ресурсами (236 одиниць) та економіка праці (308 одиниць) [10, с. 22]. Крім цього, вона взаємодіє з суміжними підсистемами, такими як: юриспруденція, військова справа, політика, психологія, соціологія, техніка, освіта, комп'ютерні технології, засоби масової інформації, сільське господарство, медицина, спорт тощо.

Найбільш продуктивними способами творення англійських термінів менеджменту є афіксація (433 одиниці) та словоскладання (232 одиниці), що пояснюється загальною тенденцією в сучасній англійській мові до зростання кількості афіксальних та складних лексичних одиниць. Аналіз англійської термінолексики менеджменту демонструє, що 3,7% (57 одиниць) становлять кореневі непохідні терміни, а саме: іменники (49 одиниць), дієслова (7 одиниць) та прикметники (1 одиниця). Етимологія англійських непохідних основ термінів менеджменту представлена такими основами: а) кореневими основами англійського походження: *staff* – *штат співробітників, кадри, персонал*, *clerk* – *клерк, службовець контори, канцелярист, секретар*, *scab* – *скеб (робітник, який не бажає вступати в профспілку)*; б) кореневими основами іншомовного походження, як правило, французького та латинського: *vote* <*лат.*

vōtum> – голосування, балотування, *agenda* <лат. *agere*> – порядок денний, програма, план. Значна частина непохідних основ, що функціонують у сучасній терміносистемі менеджменту прийшли в англійську мову з латинської через французьку мову, наприклад: <лат. *gubernāre*> → <д.фр. *gouverner*> → *govern* – *управляти, регулювати, направляти, керувати; зумовлювати; впливати (на кого-небудь)*, <лат. *carrāria*> → <фр. *carrière*> → *career* – *кар'єра, професійний ріст*. Непохідні основи запозичені з інших мов (італійської, датської, скандинавської, російської) представлені в англійській терміносистемі менеджменту менше, наприклад: *to manage* <італ. *maneggiare*> – *керувати, управляти, завідувати, roster* <дат. *rooster*> – *графік (розклад) чергувань (документ, в якому вказаний час виконання службових обов'язків та час відпочинку для кожного робітника)*, *force* <д.сканд. *fors*> – *штат (снівробітники)*, *artel* <рос. *artel'*> – *артіль*.

Розглянемо походження основ англійських похідних термінів менеджменту, які є результатом морфологічного словотворення: афіксальних (префіксальних і суфіксальних), конверсивних та складних дериватів.

В утворенні префіксальних термінів сфери менеджменту беруть участь префікси германського (*be-, fore-, out-, over-, self-, under-, in-, up-*) та романського (*circum-, co-, contra-, counter-, de-, dis-, em-/en-, hyper-, in-, inter-, mal-, meta-, multi-, non-, post-, pre-, re-, retro-, sub-, super-, trans-*) походження, які можуть поєднуватися з такими основами: а) кореневими та афіксальними основами англійського походження (20%): *overtime* <д.англ. *tīma*> – *понадурочний час, cyberbusiness* <д.англ. *bisignis*> – *віртуальний бізнес, to outspend* <д.англ. *spendan*> – *перевершити (когось) за рівнем витрат, oversight* <д.англ. *sihth*> – *нагляд, контроль (законодавчий)*; б) кореневими й афіксальними твірними основами іншомовного походження, як правило, латинського та французького (65%): *foreperson* <лат. *persōna*> – *майстер, бригадир, начальник цеху, underproduce* <лат. *prōdūcere*> – *виробляти продукцію в недостатній кількості, to dismiss* <лат. *dimittere*> – *звільняти (з роботи), prearrange* <фр. *arangier*> – *планувати наперед; non-attendance* <д.фр. *atendre*> – *невихід (на роботу), прогул*; в) кореневими й афіксальними твірними основами, що походять з італійської, голландської, грецької та скандинавських мов (15%), наприклад: *sub-manager* <італ. *managgiare*> – *помічник керівника, помічник завідувача, malpractice* <лат.-гр. *praktikē*> – *неналежне виконання професійних функцій,*

mega-deal <гол. *dele*> – *значна фінансова угода, to outfit* <сканд. *fitja*> – *постачати обладнання*.

Етимологія твірних основ у складі суфіксальних термінів менеджменту в англійській також представлена частіше кореневими й афіксальними основами іншомовного (латинського чи французького) походження (68%): *clearance* <д.фр. *cler*> – *дозвіл, віза (на виконання робіт), direction* <лат. *dīrectus*> – *керівництво, управління, регулювання; розпорядження, інструкція, директива, qualified* <д.фр. *qualité*> – *кваліфікований, компетентний, classify* <лат. *classis*> – *класифікувати, departmentalize* <фр. *départir*> – *департаменталізувати (ділити що-небудь на підрозділи, відділи (напр., ділити організацію на функціональні підрозділи)), corporatedom* <лат. *corporatus*> – *все, що відноситься до корпорації*. У складі англійських суфіксальних термінів менеджменту нами також виявлені твірні основи, запозичені з італійської, датської, грецької та скандинавських мов (17%), наприклад: *manager* <італ. *maneggiare*> – *менеджер, керівник, директор, clocking* <дат. *clocke*> – *система обліку робітників на робочих місцях; вивчення затрат робочого часу на виконання ручних та машинних операцій, trustful* д.сканд. *traust* – *що заслуговує довіри, economize* <гр. *oikonomia*> – *економити, економно використовувати*. Кореневі основи англійського походження мають тенденцію до поєднання з суфіксами германського походження (15%): *headship* – *керівництво; керівна посада, salesman* – *продавець; торговий агент*.

Більшість твірних основ (68%), з якими поєднуються суфікси при утворенні термінів-дериватів, мають латинське або французьке походження. Серед продуктивних суфіксів також переважають суфікси романського походження *-al, -ance (-ence), -ant (-ent), -ate, -ee, -ion(-tion, -ation), -ism, -ist, -ity, -ment, -able/-ible, -ant/-ent, -ate, -ary/-ory, -ive, -ous, -ify, -ize*.

Результати аналізу свідчать, що в афіксальному творенні термінів менеджменту переважають за чисельністю та продуктивністю афікси романського походження, які поєднуються переважно з твірними основами латинського та французького походження, що пояснюється історичним розвитком англійської мови. Значний вплив латини є результатом завоювання Англії (Британії) римлянами, яке почалося в 43 році нашої ери і тривало близько 400 років, аж до початку V століття. Протягом цього періоду римляни поширювали свій вплив на економіку, освіту, медицину та соціальне життя. Латинська мова стала основною мовою адміністрації, правосуддя

та культури в римських провінціях Британських островів. Після відходу римлян, вплив латини продовжував відчуватися в багатьох сферах життя, особливо в праві, релігії та науковій термінології. Це пояснює домінування афіксів романського походження та основ термінів латинського походження в англійській термінології менеджменту.

Вторгнення норманів на територію Британії в 11 столітті зумовило значний вплив французької мови на англійську, що відповідно зменшило кількість слів скандинавського походження в сучасній англійській мові. Оскільки термінологія менеджменту широко використовувалася в багатьох суміжних термінологіях та побуті, вплив латинської та французької мов на її формування був дуже великий.

Використання в афіксальному термінотворенні твірних основ, які були запозичені з інших мов (італійської, датської, грецької, російської та скандинавських мов) пояснюється появою нових понять, котрі були запозичені з інших культур.

Афікси германського походження мають тенденцію до поєднання з твірними основами англійського походження, а синонімічні їм афікси романського походження – до поєднання з твірними основами іншомовного походження, переважно, латинського та французького.

Аналіз етимологічної характеристики твірних основ у складі англійських складних термінів сфери менеджменту представлена такими словотворчими елементами: а) поєднанням кореневих та афіксальних твірних основ англійського походження (25%): *headhunting* <д.анг. *hēafod* + д.анг. *huntian*> – «полювання за головами» (пошук управлінського персоналу неформальними методами з метою переманювання співробітників інших фірм, пропонуючи їм більш вигідні умови), *timesuck* <д.анг. *tīme* + д.анг. *sūcan*> – діяльність, яка потребує багато часу, *make-work* <д.анг. *macian* + д.анг. *weorc*> – штучні робочі місця (створюються для подолання безробіття), *featherbedding* <д.анг. *fether* + д.анг. *bedd*> – штучне роздування матраців; б) поєднанням твірних основ англійського та іншомовного (латинського, грецького, французького, італійського, давньоскандинавського) походження (47%): *flowchart* <д.анг. *fłowan* + лат., гр. *khartēs*> – схема процесу, діаграма послідовності діяльності; організаційна структура компанії, *workforce* <д.анг. *weorc* + лат. *fortia*> – робітники підприємства чи організації, *business-manager* <д.анг. *bisignis* + італ. *maneggiare*> – комерційний директор, *part-time* <лат. *pars* + д.анг. *tīma*> – неповністю зайнятий, частково безробітний

(про особу, яка працює менше традиційно встановленої та офіційно зафіксованої тривалості робочого дня), *clock-watch* <гол. *clocke* + д.анг. *wæccan*> – «поглядати на годинник», небажання працювати понаднормово; в) поєднанням двох основ іншомовного походження (28%), наприклад: *wage-cutting* <д.фр. *wagier* + сканд. *kutte*> – зменшення заробітної плати, *deskbound* <лат. *desca* + д.фр. *bond*> – канцелярський (про співробітника, що виконує сидячу роботу); *сидяча* (про роботу з паперами), *result-oriented* <лат. *resultāre* + лат. *oriēns*> – орієнтований на отримання результату, *sprawl-mart* <гол. *sprælle* + гол. *mart*> – збільшення території, які відводяться в містах під бізнесові забудови, *accident-prone* <лат. *accident* + лат. *prōnus*> – схильний до травм, аварій.

При утворенні складних термінів менеджменту етимологія основи, як правило, не має значення, оскільки цей тип термінотворення, в першу чергу, базується на семантичних зв'язках між основами, що поєднуються та утворюють цілісну лексичну одиницю. Більшість англійських складних термінів менеджменту є поєднанням двох основ різного походження: англійського та іншомовного. Здатність основ з різною етимологічною характеристикою утворювати складні терміни вказує на продуктивність словоскладання як способу термінотворення у сфері менеджменту.

Англійські конверсивні терміни менеджменту утворюються від кореневих, афіксальних та складних основ англійського, іншомовного та змішаного походження. Однак, домінують твірні основи латинського та французького походження (51%), наприклад: *form* <лат. *forma*> – форма, бланк, анкета, формуляр; *порядок* → *form* – формувати, засновувати, організовувати, *designate* <лат. *designatus*> – призначати (на посаду) → *designate* – призначений (на посаду), *chief* <д.фр. *chief, chef*> – керівник, голова, лідер, шеф → *chief* – головний, керівний, старший (про службовий стан, посаду).

Англійські конверсивні терміни менеджменту, що утворилися від складних основ, включають переважно основи з різною етимологією (англійського та іншомовного походження), наприклад: *blacklist* <д.анг. *blæc* + фр. *liste*> – чорний список (список профспілкових активістів та інших «ненадійних» працівників, який розповсюджується серед роботодавців з метою попередження їх прийняття на роботу) → *to blacklist* – заносити до чорного списку, *brainstorm* <д.анг. *brægen* + гол. *storm*> – колективний метод вирішення проблеми → *brainstorm* – проводити колективне обго-

ворення, спільно вирішувати проблему (питання), *blackleg* <д.анг. *blæc* + д.сканд. *leggr*> – *штрейкбрехер* → *blackleg* – *бути штрейкбрехером* (*працювати, коли інші працівники страйкують*). Нами виявлений лише один конверсивний термін, що утворився від твірної основи, що включає два компоненти іншомовного походження: *blueprint* <д.фр. *bleu* + лат. *premere*> – *план, проект* → *blueprint* – *планувати, проектувати*.

Як бачимо, компонентами конверсивних термінів менеджменту є кореневі основи англійського походження, а також кореневі й суфіксальні основи іншомовного походження. Англійські конверсивні терміни менеджменту, що утворилися від складних основ, як правило, є поєднанням твірних основ англійського та іншомовного походження.

Висновки. Дослідження англійських термінів менеджменту, що є результатом морфологічного термінотворення (афіксації, словоскладання та конверсії), дозволяє зробити такі висновки: 1) в англійській терміносистемі менеджменту функціонує велика кількість афіксів романського походження; 2) афікси романського походження мають тенденцію поєднуватися з твірними основами латинського та французького походження; 3) домінування романських афіксів та основ латинського походження є результатом тривалого перебування Британських островів під владою римлян, а також впливом латини через старофранцузьку мову після нормандського завоювання Англії в 1066 році; у цей період в англійську мову ввійшло багато латинських термінів через французьку мову; 4) значна кількість основ французького походження в англійській термі-

носистемі менеджменту є результатом нормандського завоювання Англії в 1066 році; 5) давньо-скандинавські елементи проникли в англійську мову в період раннього середньовіччя завдяки контактам англосаксів з вікінгами, які поселилися на Британських островах у IX–X століттях; 6) використання в морфологічному термінотворенні твірних основ з інших мов (італійської, датської, грецької, російської) пояснюється появою нових понять, котрі були запозичені з інших культур; 7) складні терміни переважно є поєднанням двох основ різного походження (англійського та іншомовного), що вказує на продуктивність словоскладання як способу термінотворення у сфері менеджменту; 8) компонентами конверсивних термінів менеджменту є непохідні та похідні основи англійського та іншомовного (латинського та французького) походження, проте кореневі основи переважають, що вказує на те, що конверсія більш характерна для непохідних основ.

Таким чином, етимологічна характеристика англійських термінів менеджменту зумовлена історією розвитку англійської мови. Вона також визначає продуктивність афіксації та словоскладання в англійській терміносистемі менеджменту. Знання етимології терміна може полегшити його розуміння та відтворення в мові як управліннями, так і перекладачами.

Перспективою подальших розвідок може бути виявлення впливу етимологічних особливостей терміна на синтаксичне та семантичне термінотворення, а також чинників, які впливають на вибір етимології словотворчих елементів у процесі синтаксичного та семантичного термінотворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бєлозьоров М. В. Англійські лексичні та фразеологічні новотвори у сфері економіки: структурний, семантичний і соціофункціональний аспекти : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2003. 20 с.
2. Бортничук О. М., Пастушенко Л. П. Особливості словотворення у бізнесовому мовленні. *Наукова слащина професора Ю. О. Жлуктенка та сучасне мовознавство*. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2000. С. 35–38.
3. Воскобойник В. І., Іщенко В. Л. Особливості семантичної деривації в англійській економічній терміносистемі. *Мова і міжкультурна комунікація*. Збірник наукових праць. Випуск 2. Полтава : ПУЕТ, 2019. С. 15–24.
4. Житнікова К. В. Фразеологічні одиниці в англійській терміносистемі менеджменту та маркетингу : семантико-прагматичний аспект (на матеріалі журналу «Journal of World Business») : дис... канд. філол. наук : 10.02.04 / Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2008. 20 с.
5. Закон України «Про застосування англійської мови в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-IX#Text>.
6. Зацний Ю. А. Сучасне англійське суспільство і розвиток словникового складу англійської мови. Запоріжжя : Запорізький національний ун-тет, 2006. 443 с.
7. Коваленко О. В. Особливості перекладу економічних термінів з англійської українською мовою в текстах новин у мережі Інтернет. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70). № 2. Ч. 3. 2020. С. 80–86.
8. Науменко Л. П. Сучасний англійський бізнес-дискурс в комунікативно-прагматичному та концептуальному висвітленні : монографія. Київ : Логос, 2008. 360 с.

9. Попович Ю. В., Бялик В. Д. Поняття термінології та терміносистеми в сучасній лінгвістиці. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Т. 31 (70). № 2. Ч. 2. С. 206–211.

10. Сухачова Н. С. Структурно-семантичні й лінгвокогнітивні параметри англомовної терміносистеми менеджменту : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2014. 278 с.

11. Циганюк В. М. Особливості перекладу англійських економічних текстів українською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 16. 2021. С. 208–213.